

Tot zo!

Topstukken on Tour

Lees over de prachtige
kunstwerken van onze
musea en ga zelf creatief
aan de slag

Vierde
magazine van Stichting
Museum Plus Bus

‘Na vier edities is het tijd om terug te kijken. We zijn erg benieuwd hoe u, de lezer, dit magazine ervaart.’

Beste lezer,

Met veel plezier presenteer ik de vierde editie van het magazine Totzo! Dit tijdschrift is een initiatief van Stichting Museum Plus Bus en haar partners. De bus rijdt elke dag een groep senioren naar één van de deelnemende musea. Sinds de start van de coronapandemie hebben we alternatieven ontwikkeld, zoals onze reizende tentoonstelling, maar ook dit magazine. Hierdoor kan iedereen ook vanuit huis genieten van de broodnodige kunst en cultuur.

Dankzij onze partnermusea hebben we weer prachtige kunstwerken in dit magazine verzameld. Op pagina 26 leest u over de zonnebloemschilderijen van Vincent van Gogh en leert u dat hij graag gezien wilde worden als dé schilder van de zonnebloem. Uiteraard staan er ook portretten in dit magazine, maar niet van elk portret is bekend wie er geschilderd is. Een voorbeeld van zo'n schilderij staat op pagina 19. Het kunstwerk heet Meisje in het blauw en is gemaakt door Johannes Verspronck. Het originele kunstwerk hangt in het Rijksmuseum, maar wie het geportretteerde meisje is, dat is niet bekend.

Na vier edities is het tijd om terug te kijken. We zijn erg benieuwd hoe u, de lezer, dit magazine ervaart. We zouden het geweldig vinden als u de vragen op pagina 29 zou willen invullen en naar ons toesturen. Zo weten wij nog beter wie onze lezers zijn en kunnen we in de toekomst het magazine nog verder verbeteren.

Graag wil ik hier nog een woord van dank uitspreken aan de deelnemers van de VriendenLoterij. Door de steun van deze organisatie kunnen wij dit magazine uitbrengen, onze reizende tentoonstelling organiseren en natuurlijk met onze Museum Plus Bus op pad. Ik wens ik u veel leesplezier en hoop u binnenkort weer in onze bus en musea te mogen verwelkomen.

Totzo!
Hendrikje Crebolder
Voorzitter
Museum Plus Bus

Inhoud

4 **Het ontbijt**
Zeeuws Museum

5 **Liefde voor de zee**
Fries Museum

6 **Stille storm**
Drents Museum

7 **Het begon met één rammelaar**
Joods Museum

8 **Le Chahut**
Kröller-Müller Museum

10 **Wat ziet u vanuit uw huis?**

11 **De Liefdesbrief**
Het Noordbrabants Museum

12 **Bloemenpiramides**
Kunstmuseum Den Haag

14 **‘Ik kijk er iedere keer weer even in’**

16 **De fenomenale collectie van Ben Kamphuis**
De Museumfabriek

18 **Vrijheid rond een taboe**
Nederlands Openluchtmuseum

19 **Meisje in het blauw**
Rijksmuseum

20 **Online initiatieven**

21 **Podcast Topstukken**

22 **Vliegende Hollander**
Zuiderzeemuseum

23 **Het blijde meisje**
Cobra Museum voor Moderne Kunst

24 **Kunstkamer**
Mauritshuis

26 **Zonnebloemen**
Van Gogh Museum

27 **Kleurplaat**
28 **Puzzel en column**
29 **Lezersonderzoek**
30 **Wandel met een uitdaging**
31 **Colofon**

Totzo?

Dit magazine heet Totzo!, maar waar komt die naam vandaan? Toen wij dit magazine voor het eerst maakten konden we niet met onze Museum Plus Bus op stap en wilden we tegen de lezers 'Totzo!' zeggen. De naam verwijst ook naar onze reizende tentoonstelling die Topstukken on Tour heet. U kunt meer lezen over deze titel en dit magazine in de column op pagina 28.

Het ontbijt

Zeeuws Museum

Jan Heyse (1882-1954) is geboren in Zierikzee en groeit op in Middelburg. Hij volgt een opleiding aan de Rijksacademie in Amsterdam. Daarna keert hij terug naar zijn geboortegrond en gaat vanaf 1913 in Veere wonen. Vanaf eind negentiende eeuw zijn veel kunstenaars, waaronder Jan Toorop, aan de Zeeuwse kust te vinden. In de periode 1911-1921 organiseren zij bij het Badpaviljoen in Domburg jaarlijks een verkoopexpositie, waaraan ook Heyse deelneemt.

Het gebruik van zuivere en strakke lijnen is een belangrijk stijlelement in Heyse's werk. Zijn voorkeur voor werken met tempera, verf op basis van eigeel en pigment, leent zich heel goed hiervoor. Alle aandacht gaat hierbij uit naar de centrale figuren. Bijzonder in dit werk is ook de wijze waarop Heyse door het gebruik van dessin stoffen opvallende decoratieve elementen toevoegt. Deze stoffen kiest hij vaak zelf uit voor zijn modellen. Zo creëert hij zijn eigen compositie. De manier waarop Heyse de zachte plooien in het bloesje/jurkje van de jongen heeft aangebracht, tonen zijn beheersing van techniek. De bijna driedimensionale kwaliteit van het kant en de ketting van de moederfiguur voegen een extra dimensie toe aan het schilderij.

Wist u dat... bepaalde thema's zoals dit Moeder en kind-thema, steeds terugkeren in Heyse's werk? Iedere keer net een beetje anders, iets meer verfijnd of uitgewerkt, geperfectioneerd.
Wist u dat... Jan Heyse zich liet inspireren door oude Vlaamse meesters? De Madonna of Moeder met kind was een van zijn favoriete thema's. Vaak stonden naaste familieleden hiervoor model. Op dit portret zijn waarschijnlijk Heyse's zus Helena Maria met haar zoon Albert vastgelegd.

Het ontbijt,
Jan Heyse (1882-1954),
tempera op paneel, 1917,
Collectie Zeeuws Museum

Zeegezicht met vissersschepen
bij ondergaande zon,
Hendrik Willem Mesdag
(1831-1915), olieverf op doek,
ca. 1870-1890, Fries Museum

Vraag Bent u weleens van baan veranderd? Denkt u dat Mesdag een goede keuze heeft gemaakt door kunstenaar te worden?

Liefde voor de zee

Fries Museum

Heel stilletjes glijdt dit vissersschip op de kalme golven, beschenen door het warme licht van de ondergaande zon. Niemand kan de zee zo mooi schilderen als Hendrik Willem Mesdag. Toch begon hij zijn werkzame leven niet als kunstenaar, maar in het bankwezen. Gelukkig trouwde hij op jonge leeftijd met de kunstzinnige Sientje van Houten, die hem met zachte dwang het kunstenaarsvak in hielp.

Dat was een uitstekende keuze: Mesdag bleek een snelle en getalenteerde leerling. Een zomer lang bracht hij door tussen de bloeiende velden van het schilderachtige Oosterbeek, waar ook veel andere kunstenaars te vinden waren. Maar pas na een bezoek aan het Waddeneiland Norderney volgde de echte openbaring: daar werd Mesdag gegrepen door de zee, met haar fluisterende stilte en waterige vergezichten. Het onderwerp heeft hem nooit meer losgelaten. In de jaren erna maakte Mesdag een fantastische variatie aan prachtige zeegezichten, waarvan deze er een is.

Sturm II, Jan Dörre (1967),
olieverf en ei tempera op MDF, 2017,
Collectie Drents Museum

Kunstenaarsgroep

Jan Dörre is onderdeel van de Neue Leipziger Schule, een kunstenaarsgroep uit Leipzig. Deze kunstenaars hebben gestudeerd aan de Leipziger Hochschule für Grafik und Buchkunst. Het Drents Museum volgt deze figuratieve groep al langere tijd.

Stille Storm

Drents Museum

Dit stilleven voelt helemaal niet zo ‘verstild’. De parkietjes lijken weg te kunnen vliegen, het doosje kan zo met een knal dichtklappen en die losse druif zou nog wel eens van de tafel kunnen rollen. Jan Dörre schildert een hedendaagse versie van de zeventiende-eeuwse vanitasstillevens. Die stillevens waren bedoeld om de kijker bewust te maken van de vergankelijkheid van het leven. Hoe dit werd weergegeven en met welke objecten, werd door de kunstenaar zeer zorgvuldig uitgedacht. Zo heeft ieder object een eigen betekenis. Een schedel voor de dood, bloemen voor vergankelijkheid, zandlopers voor de snelheid waarmee de tijd verloopt. Hoewel de objecten hier wellicht haastig bij elkaar geraapt lijken, zijn ze dat dus niet. Sterker nog, in tegenstelling

tot zijn zeventiende-eeuwse collega’s keek de kunstenaar niet naar de objecten toen hij deze schilderde. Dörre begint zijn schilderijen met een geometrisch figuur, zoals een vierkant, cirkel of driehoek, waar hij vervolgens objecten in plaatst.

Vragen Kijk nog eens goed naar het schilderij. Kunt u de geometrische vormen in de compositie ontdekken? ● Ziet u de kubussen, cilinder, rechthoeken en ovale vormen? ● Welke objecten ziet u op het schilderij? ● Welke objecten daarvan verwijzen naar het leven en de dood? ● Heeft u ooit vogeltjes gehad? ● Voorwerpen kunnen soms extra betekenis krijgen. Aan welk object heeft u dierbare herinneringen?

Het begon met één rammelaar...

Joods Museum

Heinz Keijzers collectie bevat bijna duizend rammelaars. Wat beweegt iemand tot het verzamelen van zoveel rammelaars?

Levensloop

Heinz Keijser groeit op in Duitsland aan het begin van de twintigste eeuw. In 1933 vlucht hij naar Amsterdam, en komt hij terecht in kringen van politiek actieve en sociaal bewogen kunstenaars. Keijser regisseert theatervoorstellingen bij de voorloper van Circus Elleboog.

Zoektocht

Wanneer Keijser in 1947 een antiek zilveren rammelaartje koopt voor zijn vrouw die een kind verwacht, gebeurt er iets vreselijks; het kind komt levenloos ter wereld. Keijser geeft het rammelaartje weg, maar krijgt later spijt en gaat op zoek naar eenzelfde exemplaar. Die zoektocht leidt uiteindelijk tot een unieke collectie rammelaars, met exemplaren van goud en zilver tot been, hout, plastic, en daterend van de oudheid tot aan de moderne tijd.

Verzamelen als vlucht

Lange tijd was er weinig bekend over de achtergrond van zijn opmerkelijke verzameling. Tot onlangs een autobiografisch document werd gevonden. Keijser beschrijft daarin dat het verzamelen, naast plezier, nog een andere betekenis voor hem heeft: ‘Er ligt een dieper schaduw onder dit alles: “vlucht en onderduik”, deze keer niet voor de nazi’s maar voor de geestelijke wonden die zij achterlieten’.

Gouden ‘rococo’ rammelaar met fluitje en bijstuk van bergkristal, door ongeïdentificeerde meester, Amsterdam 1776, Collectie Keijser, Foto Peter Lange, Joods Museum

Gouden kaloeng baddèranhanger aan ketting met buik van jade en ogen van robijn, Indonesië 1800-1900, Collectie Keijser, Foto Peter Lange, Joods Museum

TIP U kunt het hele verhaal over deze verzameling horen in een podcast. *De man met de rammelaars* is een vierdelige podcastserie gemaakt bij de tentoonstelling. Deze serie is te beluisteren via verschillende podcastapps en de website van het Joods Cultureel Kwartier: www.jck.nl/podcast

Podcasts? Dit zijn een soort radio-uitzendingen op het internet. Het verschil met de radio is dat je zelf bepaalt waar en wanneer je naar een podcast luistert.

Le Chahut

Kröller-Müller Museum

Kunstenaar Georges Seurat is beroemd om zijn bijzondere schildertechniek met grote en kleine stippen. Hij zet deze stippen zo dicht naast elkaar, dat ons oog er van een afstandje één kleur van maakt. Deze schildertechniek noemen we het *pointillisme* ('point' is het Franse woord voor stip). In de blauwe jas van de man met de contrabas, zitten bijvoorbeeld de kleuren oranje en geel verstoppt. Die ziet u pas als u heel dichtbij het schilderij staat.

Seurat wil met dit schilderij de feestelijke sfeer van een Parijs café weergeven waar de cancan gedanst wordt. Hij kiest voor zeven warme kleuren: geel, oranje, rood, blauw, indigo en paars. Ook schildert hij veel feestelijke vormen en lijnen door ze op een vrolijke manier omhoog te laten wijzen.

Vragen

- 1 Kunt u deze feestelijke vormen vinden?
- 2 Waar wordt u vrolijk van?
- 3 Wat is de vrolijkste kleur?
- 4 Wat is het vrolijkste eten?
- 5 Wat is de vrolijkste muziek?
- 6 Wat is het vrolijkste dier?
- 7 Of Seurat zelf goed kon dansen weten we niet. Bent u een fanatiek danser? Bij welke muziek kunt u echt niet stil blijven zitten?

Le Chahut, Georges Seurat (1859-1891),
olieverf op doek, 1889-1890,
Collectie Kröller-Müller Museum

Wist u dat... Georges Seurat 31 jaar is als hij overlijdt? In zijn korte carrière maakt hij zo'n 50 schilderijen. *Le Chahut* is één van de grootste werken die hij maakt. Helene Kröller-Müller koopt het in 1922 op een veiling in Parijs.

Wat ziet u vanuit uw huis?

Bekijk dit schilderij uit het Rijksmuseum. U ziet de tuin van een grachtenhuis in Amsterdam uit de 18e eeuw. Er zijn volwassenen, kinderen, bloemen en zelfs een tamme papegaai. Niet iedereen in die tijd had een grote tuin zoals deze. Wat een luxe.

Opdracht

Maak een tekening van het uitzicht uit uw huis. Wat ziet u als u naar buiten kijkt? Mensen, dieren, huizen, of iets anders? Geef de tekening ook een titel. Gebruik materialen die u in huis heeft om de tekening te maken. Wilt u dit schilderij nog beter bekijken? Kijk dan op www.rijksmuseum.nl

TIP Begin met een schets. Daarna kunt u met kleurpotloden werken, of bijvoorbeeld met verf. Denk creatief, wat kunt u nog meer gebruiken in uw kunstwerk?

Een Amsterdamse stadstuin, Cornelis Troost (1696-1750), olieverf op doek, ca. 1740-1745, Rijksmuseum

De Liefdesbrief

Het Noordbrabants Museum

Het schilderij *De Liefdesbrief* toont een aandoenlijk huiselijk tafereel: een betrapte meisje – ze kijkt beteuterd – luistert deemoedig naar haar moeder. Die legt haar berispende wijsvinger op een brief, en haar wippende stoel verradt nervositeit. Het meisje houdt hulpeloos een boekje bloemen in haar rechterhand. Achter haar lijkt de hond de jongeman in de deuropening niet erg vriendelijk te begroeten. Hij is vermoedelijk de verliefde schrijver van de brief die het meisje nu in een lastig parket brengt. *De Liefdesbrief* is een zogeheten genrestuk, een voorstelling van figuren tijdens hun dagelijkse bezigheden en met aandacht voor menselijke gevoelens. Genrestukken waren een specialisme van Adriaan de Lelie. Binnenhuistaferelen kennen we ook uit de zeventiende eeuw, al waren de genrestukken toen meer geïdealiseerd en minder direct. De van oorsprong Tilburgse kunstenaar De Lelie was een autodidact: hij heeft zich de schilderkunst zelf eigen gemaakt. Toch heeft hij ook wat geleerd van zijn stadsgenoot Cornelis van Spaendonck.

Vragen Heeft u weleens een liefdesbrief geschreven? ● Durfde u deze ook daadwerkelijk te versturen? ● Heeft u weleens een liefdesverklaring ontvangen? ● Verstuurt u zelf weleens een e-mail? ● Gaat uw voorkeur uit naar het versturen van een papieren brief of een e-mail? Kunt u vertellen waarom?

Wist u dat... Adriaan de Lelie een van de portretschilders van zijn tijd was en hij letterlijk een gezicht aan Amsterdam heeft gegeven? Hij portretteerde vele notabelen, bankiers, notarissen, officieren, hoogleraren en vermogende koopmannen. **Wist u dat...** het thema brieflezen in de achttiende eeuw populair was? Waarschijnlijk door de briefcultuur destijds. Zowel jong als oud schreef elkaar lange brieven. Er werden zelfs handleidingen uitgebracht met de etiquette voor het schrijven van brieven.

De Liefdesbrief, Adriaan de Lelie (1755-1820), olieverf op paneel, ca. 1785-1820, Collectie Het Noordbrabants museum, 's-Hertogenbosch (Bruikleen Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Bloemenpiramides

Kunstmuseum Den Haag

Kunstmuseum Den Haag heeft twee Delfts blauwe bloemenvazen uit de zeventiende eeuw in haar collectie Delfts blauw aardewerk. Erg bijzonder, omdat de piramides door de breekbaarheid van gebakken klei, maar zelden onbeschadigd door de eeuwen heen komen. Laat staan twee bloemenpiramides als set.

Het is niet te zien op de afbeelding, maar de bloemenhouders zijn in werkelijkheid wel één meter vijftig hoog. Ze zijn vervaardigd rond 1690 in Delft en getuigen van indrukwekkend vakmanschap. Beide vazen zijn gedecoreerd met vogels en bloemen in Chinese stijl. In het Kunstmuseum zijn beide bloemenpiramides te bezichtigen op de permanente tentoonstelling in de stijlkamers: *Het wonder van Delfts blauw*.

Opdracht
Teken, schilder of plak kleurige bloemen in de vaas, zoals tulpen en narcissen, of verzin ze zelf!

Paar piramidale bloemenhouders, Delft, tinglazuur aardewerk, ca. 1690, Kunstmuseum Den Haag

Ontwerp een bloemenpiramide in Delfts blauw.

Teken het zeventiende-eeuwse onderstel verder af, denk ook aan tuiten of gaatjes voor de bloemen. Decoreer de vaas met Delfts blauwe versieringen.

‘Ik kijk er iedere keer weer even in’

De deelnemers van de Zonnebloem-vereniging in Spaarndam werden in oktober 2021 verrast met de derde editie van het magazine Totzo! In het verleden is deze groep ook mee geweest met een busreis van de Museum Plus Bus. Nu ontvangen zij dit magazine als vervanging van een museumbezoek. We vroegen aan de lezers en de vrijwilligers wat zij van het magazine vonden.

Mevrouw Van de Velde 84 jaar

‘Het is een prachtig blad en ik heb het nog steeds liggen. Ik kijk er iedere keer weer even in. Vooral die bloemen op de voorkant zijn heel mooi. Misschien knip ik die nog een keertje uit en dan maak ik er een kaart van voor iemand. De puzzels en tekenopdrachten die in het blad staan ga ik binnenkort met mijn kleinkinderen doen. De kunst van het Cobra Museum vind ik erg mooi. De meeste mensen zien graag iets wezenlijks, maar hier kan je lekker bij fantaseren. Het is goed van de VriendenLoterij dat ze de Museum Plus Bus steunen. Dat vind ik heel mooi. Het geld van de loten komt echt bij de mensen en projecten terecht die het kunnen gebruiken.’

Meneer Prent 87 jaar

‘Dat er uitleg gegeven wordt bij de kunstwerken in het blad, dat kan ik zeer waarderen. Anders kijk je naar een plaatje en dan vind je het mooi of lelijk en dan ga je weer naar de volgende. Nu lees je er wat meer over en dan steek je er wat van op. Je weet als het ware waar je naar kijkt. Als ik hem uit heb, doe ik hem in de krantenbak en als ik hem dan over een paar maanden weer tegenkom, dan lees ik hem weer. Het was een verrassing dat de vrijwilliger van de Zonnebloem dit blad mee had. Het contact met het uitdelen was een van de weinige contacten die we in die tijd hadden. Het is belangrijk en fijn dat de mensen van de Zonnebloem regelmatig langskomen.’

Mevrouw Molenaar 76 jaar

‘Ik moet eerlijk zeggen dat ik geen kunstmens of kunstliefhebber ben. Maar dat komt vanuit je opvoeding. Nu ik ouder ben vind ik het leuk om naar een museum te gaan. Het magazine heeft leuke verhaaltjes en de tips en weetjes lees ik ook allemaal. Je raakt echt geprikkeld door de opdrachtjes. Ook als het kunstwerk mij niet aanspreekt lees ik de tekst, want dan leer je misschien wat. Een vrijwilliger kwam het magazine afgeven en dat is heel leuk. Dat ze aan je denken is zo belangrijk. De vrijwilligers van de Zonnebloem zijn echt toppers.’

Vrijwilliger Mevrouw Van Bakel 73 jaar

‘Het is leuk om met onze gasten in contact te blijven, zeker in deze tijden met corona. Dat de Museum Plus Bus hieraan meewerkt door het uitgeven van een magazine, is heel fijn. Het is ontzettend leuk om het blad uit te delen. De vrijwilligers halen op een centraal punt de bladen op en zij zorgen dat het bij de juiste mensen terecht komt. Meestal doen we er nog een klein cadeautje bij in de vorm van chocolade of een plantje. Soms staan de vrijwilligers voor een dichte deur, maar dan gaan ze gewoon nog een keertje langs. Vaak als ze het blad afgeven gaan ze even op visite om samen naar het magazine te kijken. Zo heb je gelijk weer een contactmomentje.’

Dankzij de deelnemers van de VriendenLoterij konden de gasten van de Zonnebloem in Spaarndam, net zoals tienduizenden anderen, genieten van het gratis magazine Totzo! van de Museum Plus Bus.

De fenomenale collectie van Ben Kamphuis

De Museumfabriek

Honderdvijftig jaar geleden groeide Twente uit tot het industriële hart van Nederland. Tientallen fabrieken verrezen in en bij de eerder zo stille dorpen en stadjes. En al die fabrieken hadden grote behoefte aan goed geschoold technisch personeel. Daarom kochten de textiel- en metaalfabrikanten honderden ultramoderne instrumenten waarmee allerlei natuurkundige fenomenen verklaard konden worden. Ze werden tussen 1850 en 1940 op Twentse scholen gebruikt om jongeren vertrouwd te maken met natuurkundige fenomenen. Ben Kamphuis uit Hengelo verzamelde en restaureerde jarenlang deze historische educatieve instrumenten.

Vindingrijkheid, vernuft, vakmanschap: verzamelaar en restaurateur Ben Kamphuis heeft het niet van een vreemde. Zijn vader verrichtte wonderen in de reparatiewerkplaats van machinefabriek Stork. Zelf werkte hij in de tandtechniek, waarbij hij ook ovens en andere apparatuur in het laboratorium draaiende hield. In zijn vrije tijd verzamelde Kamphuis natuurkunde-instrumenten. Door hemzelf tot in de perfectie gerestaureerd vormen ze nu een verzameling die menig wetenschapsmuseum in het land doet watertanden. In totaal zijn er 450 apparaten, hier lichten we één van deze apparaten uit:

Elektriseermachine van Wimshurst

Met een elektriseermachine kunnen hoge spanningen (voltages) opgewekt worden. De Britse uitvinder James Wimshurst ontwikkelde dit apparaat rond 1880. Het resulteerde in een spectaculaire bliksemschicht. Niet alleen in klaslokalen was dit een populaire proef, ook bij publieksdemonstraties, waar bijvoorbeeld de werking van bliksem werd uitgelegd.

Elektriseermachine van Wimshurst, ca. 1900, De Museumfabriek

Vragen ● De instrumenten uit de collectie van Kamphuis werden in het onderwijs gebruikt, bijvoorbeeld bij het vak natuurkunde. Hield u vroeger ook van natuurkunde, of had u een ander favoriet schoolvak? ● Ben Kamphuis had een bijzondere verzameling, die zelfs in een museum terecht is gekomen. Heeft u ook een verzameling? Wat verzamelt u?

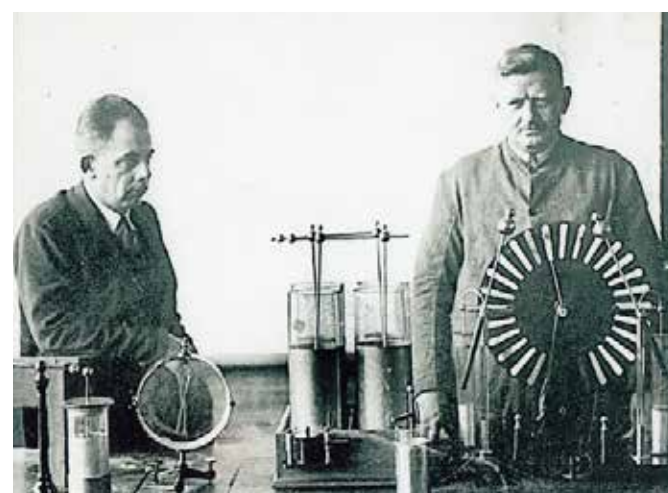
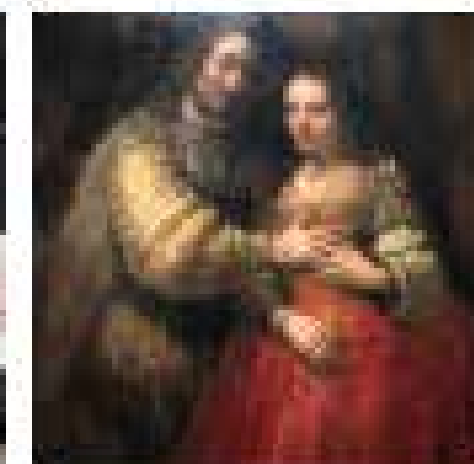

Foto van een docent en amanuensis van een school in Hengelo met elektriseermachine, Collectie Ben Kamphuis

WIJ STEUNEN MET TROTS DE MUSEUM PLUS BUS

Dankzij de deelnemers van de Vrienden Loterij rijdt de Museum Plus Bus al 10 jaar lang de mooiste musea in Nederland, om mensen een onvergetelijke dag te bezorgen en te laten genieten van kunst. Wilt u meer weten over het werk van de Vrienden Loterij? Kijk dan op vriendenloterij.nl

VRIENDEN LOTERIJ
TOEGANG TOT ALLE MUSEA

© 2014 Vrienden Loterij. Alle rechten voorbehouden.

Meisje in het blauw

Rijksmuseum

Wie is dit meisje? Het is een portret, dus zij heeft echt bestaan en zij heeft ook écht voor de schilder geposeerd. Jammer genoeg kennen we haar naam niet. Heel waarschijnlijk woonde ze in Haarlem, want daar werkte Johannes Verspronck. Ongetwijfeld waren het haar ouders die bij hem aanklopten om hun dochter te laten schilderen.

Probeer eens terug te gaan naar dat moment: haar ouders kleden haar mooi aan en brengen haar naar het schildersatelier. En daar staat ze dan, stil. Zal ze niet ongeduldig zijn geworden? Zo lang in één houding staan, glimlachen, niks zeggen, een haartje kriebelt op je wang maar je mag er niet aankomen, je hebt zin om wat te huppelen, maar dat gaat niet. Haar kleding lijkt op die van volwassen vrouwen in de zeventiende eeuw; speciale kinderkleding

bestond niet, dus kinderen zagen eruit als kleine volwassenen. Haar rok is volgens de laatste mode gerimpeld en wijd uitstaand. Daaroverheen draagt ze een jakje, langs de rand en aan de voorkant versierd met kostbaar gouddraad. Om haar schouders draagt ze een dubbele omslagdoek van dun linnen, afgezet met kant. Ook de sieraden zijn heel volwassen: parels, oorbellen, een broche. En om het af te maken: in haar hand draagt ze een veer. Die kon je gebruiken als waaier, maar was natuurlijk vooral een hele kostbare accessoire. Hoe oud zou ze zijn? Een jaar of tien? Ook haar haar is gekapt zoals het in de zeventiende eeuw modieus was: een beetje pluizig langs de wangen hangend, aan de achterkant opgebonden en het voorhoofd bloot. Zo wordt het haar een mooie omlijsting van haar gezichtje.

Vragen Wat waren uw lievelingskleden toen u zo jong was als dit meisje? ● Of waren er juist kleden die u van uw ouders aan moest trekken om er goed uit te zien, bijvoorbeeld op visite? ● En hoe droeg u uw haar? ● Met een pony of een scheiding?

Portret van een meisje in het blauw, Johannes Verspronck (1600-1662), olieverf op doek, 1641, Rijksmuseum

Oefening in kijken

- Het meisje kijkt ons heel direct en lief aan. Kijk eens terug: wat ziet u in haar blik?
- Kunt u zien welke sieraden ze allemaal draagt? ● Schilders gebruiken witte (of lichte) verf om accenten aan te brengen. Die accenten heten 'hooglichten'.
- Kijkt u eens naar haar gezicht: waar precies ziet u zulke accenten met witte verf?

Vrijheid rond een taboe

Nederlands Openluchtmuseum

Maandverband verwachten we niet zo snel in een museum. Toch bevindt het maandverband op deze foto zich in de collectie van het Nederlands Openluchtmuseum. Over menstruatie werd vroeger nauwelijks gesproken. Wanneer meisjes voor het eerst ongesteld werden, was dat voor velen een schok. Sommige moeders vertelden 'dat je een grote meid' geworden was en vanaf nu moest 'uitkijken voor jongens'. Een mevrouw (1931) herinnert zich: 'Na de Tweede Wereldoorlog werd de bevrijding in de omgeving van Lochem gevierd met muziek en dans op diverse boerderijen. Tijdens het dan-

Verpakking maandverband van het merk Mimosept, Mölnlycke, kunststof, katoen, papier (vezelproduct), katoenen hydrofiel gaas, 1971, Collectie Nederlands Openluchtmuseum

sen voelden jongens soms onderaan mijn rug. Een vriendin vertelde dat jongens zo onderzochten of ik een gordeltje droeg en dus ongesteld was.' 'Maandverband wisselen deed je niet op school. Dat gaf een boel troep als je thuiskwam. Het was vaak hoognodig dat je het verschoonde.' Tot ongeveer 1960 gebruikte het merendeel van de vrouwen in Nederland wasbaar maandverband. Beatrix (1941) gebruikte wegwerpmaandverband: 'Ik moest wennen aan die dikke prop tussen de benen en dan zo'n rotgordeltje dat prikte. Op onze meisjesschool kon je gebruikt maandverband niet weggooien; het ging weer mee naar huis in de tas.' Veelgebruikte merken wegwerpmaandverband in Nederland waren NEFA en Mimosept. Uiteindelijk betekende wegwerpmaandverband voor velen een bevrijding van het stuggere wasbare maandverband dat vaker doorlekte en dat

je na verschonen sowieso bij je moest dragen als je van huis was. Wegwerpmaandverband gaf vrouwen meer vrijheid, wat reclames voor menstruatieproducten nog decennialang benadrukten. Het maandverband laat zien hoe mensen leefden, hoe kennis over techniek nieuwe mogelijkheden bracht en wat dat door de tijd heen voor mensen betekende. Daarom vindt het Nederlands Openluchtmuseum het belangrijk om zulke voorwerpen in de collectie op te nemen en ervaringen van gebruikers voor de toekomst te bewaren.

Wilt u een herinnering aan menstruatieproducten delen? Mail dan naar conservator Inge Schriemer: i.schriemer@openluchtmuseum.nl

Online initiatieven

Heel veel musea en culturele instellingen hebben de afgelopen jaren activiteiten op internet gezet. Op de website van de Museum Plus Bus staat een verzameling van verschillende inspirerende online initiatieven. U kunt er kleurplaten, verhalen en natuurlijk ook video's vinden van bijvoorbeeld een rondleiding door het museum of een uitleg over een kunstwerk.

De Museum Plus Bus heeft speciaal voor u vier interessante video's gemaakt. In de video's nemen museumdocenten de kijker mee langs verschillende kunstwerken. Er is een video gemaakt in het Rijksmuseum bij *De Bedreigde Zwaan* van Jan Asselijn, en bij de *Victory Boogie Woogie*

U kunt de filmpjes vinden op museumplusbus.nl/online-topstukken

van Piet Mondriaan in Kunstmuseum Den Haag. Eén van de docenten vertelt meer over de wereld van Vincent van Gogh bij zijn kunstwerk *Caféterrass bij nacht* dat in het Kröller-Müller Museum hangt. Ook kunt u meekijken naar het romantische werk *Amo te, Ama me* van Sir Lawrence Alma-Tadema dat in het Fries Museum hangt. Misschien herkent u de kunstwerken uit deze video's wel, ze stonden ook in de eerste editie van het magazine Totzo!

TIP U kunt de video's natuurlijk alleen kijken, maar samen is veel leuker. Spreek met een goede buur of kennis af om een video thuis te bekijken en daarna te bellen over wat jullie gezien hebben. De schildersgroep van woonzorgcentrum Insula Dei maakte er een groepsactiviteit van. Ze keken met elkaar naar de video's en leerden heel anders te kijken naar een schilderij.

Podcast Topstukken

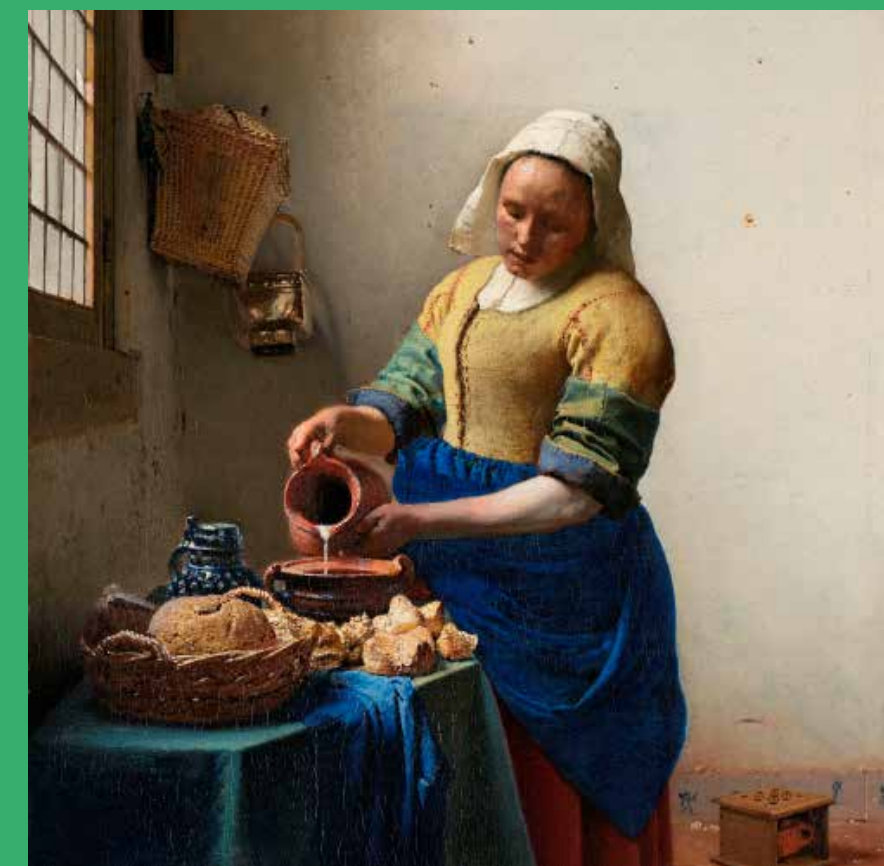
De VriendenLoterij steunt wat het leven mooi maakt: mooie musea, bijzondere monumenten, maar ook de plaatselijke sportvereniging. Dankzij haar deelnemers kan de VriendenLoterij organisaties steunen die zich inzetten voor het behoud van cultureel erfgoed en het welzijn van mensen. De VriendenLoterij heeft een culturele podcast met de naam *Topstukken*. Podcasts zijn een soort radio-uitzendingen op het internet. Het verschil met de radio is dat je zelf bepaalt waar en wanneer je naar een podcast luistert. In de podcast *Topstukken* interviewt Albert Verlinde experts van culturele instellingen die door de loterij worden gesteund. Albert, ambassadeur van de Vrienden-

Loterij, ondervraagt de gasten over hun favoriete topstuk. Wat maakt het zo bijzonder en wat is het verhaal erachter? Zo is er een aflevering over het schilderij *Het Melkmeisje* van Johannes Vermeer. Het is een iconisch werk en staat bij iedereen op het netvlies gebrand. Maar welke boodschap zit er verstopt in het schilderij? Albert Verlinde gaat er over in gesprek met conservator Pieter Roelofs van het Rijksmuseum.

De afleveringen van *Topstukken* zijn voor iedereen (kosteloos) te beluisteren. Op de website www.topstukkendepodcast.nl en via alle podcast-apps zoals *Spotify* en *Apple Podcasts*.

Het melkmeisje, Johannes Vermeer (1632-1675), olieverf op doek, ca. 1660, Rijksmuseum

'Als je heel goed kijkt, dan zie je dat een van de ruitjes in het venster gebroken is. Daar komt het licht nog net iets scherper langs de rand van het raam de ruimte binnen'

Vliegende Hollander

Zuiderzeemuseum

De meeste kinderen in het Zuiderzeegebied rond 1900 groeiden op in een kleine wereld. Je kwam bijna nooit buiten je dorp, ging niet op vakantie en maakte geen uitstapjes. Vanaf zes jaar ging je naar school. In je vrije tijd moest je helpen met klusjes in huis en in de tuin, of zelfs met betaald werk om het gezinsinkomen aan te vullen. Alle kinderen hielpen mee.

Gelukkig bleef er altijd wel wat tijd over om te spelen. Buiten kon je knikkeren, tollen, vissen, zwemmen, schaatsen en tikkertje en verstop-pertje spelen. Het speelgoed was eenvoudig. Als je een handige vader of moeder had, kreeg je een zelfgemaakte pop, een hobbelpaard of een bolderkar. Met een beetje geluk kon je zelfs spelen met een *Vliegende Hollander*: een kar die met de handen wordt aangedreven via een beweegbare hefboom. De *Vliegende Hollander* in de collectie

Gezin met drie kinderen op een Vliegende Hollander, foto, circa 1935, Collectie Zuiderzeemuseum

van het Zuiderzeemuseum is gemaakt in 1931 en heeft ijzeren banden om de wielen. Dat maakte veel lawaai. In 2022 staat in het Zuiderzeemuseum de wereld van kinderen aan de Zuiderzee rond 1900 centraal. In het buitenmuseum kunnen kinderen ook nú nog met veel plezier spelen met een Vliegende Hollander en vele andere Oudhollandse speeltuigen en spelletjes. Iedereen kan meedoen!

Foto Jochem Feldberg

Vragen Speelde u ook wel eens met een Vliegende Hollander? ● Wat was uw favoriete speelgoed? ● En welke spelletjes speelde u vroeger tijdens het buitenspelen?

→ Vliegende Hollander, EA Naether, hout en ijzer, 1931, Collectie Zuiderzeemuseum

Den glade pige/Het blijde meisje, Henry Heerup (1907-1993), olieverf op doek, ca. 1950, Collectie Cobra Museum voor Moderne Kunst (aangekocht met steun van BankGiro Loterij en Gemeente Amstelveen) c/o Pictoright Amsterdam 2022

Het blijde meisje

Cobra Museum voor Moderne Kunst

Met stralende ogen en blozende wangen kijkt dit blijde meisje ons aan. Haar hartvormige mond en opkrullende lokken doen denken aan de portretten die de Deense kunstenaar Heerup van zijn dochtertje Nanna maakte in die jaren. Maar of zij het ook daadwerkelijk is, weten we niet. Henry Heerup was een geboren volkskunstenaar en sloot zich in 1948 aan bij Cobra. Veel van zijn schilderijen en sculpturen ogen spontaan en doen qua stijl en symboliek denken aan naïeve kunst en kinder-

tekeningen. De liefde en ambachtelijkheid van volkskunst was volgens Heerup vaak niet te vinden in de 'rationele' hoge kunsten. Volgens hem moesten volkskunst en de 'hoge' kunsten veel meer op natuurlijke wijze samenvloeien. Het gehele leven, van geboorte tot dood, met alle bijbehorende emoties als blijdschap, verdriet, liefde en pijn, is terug te vinden in het werk van Heerup. Het zijn grote thema's, gebaseerd op zijn eigen omgeving en dagelijks leven.

Heerup is vooral bekend om zijn vrolijke werk, toch is zijn oeuvre heel veelzijdig: maak kennis met een heel andere, duistere kant van Heerup in onze

tentoonstelling *Wij kussen de aarde – Deense moderne kunst 1934-1948*, te zien vanaf januari 2023 in het Cobra Museum voor Moderne Kunst.

Vragen Het kunstwerk heet Het blijde meisje. Stelt u zich in gedachten eens voor hoe het meisje eruit zou zien als ze niet blij maar verdrietig zou zijn. ● Wat zou u aan haar veranderen? Alleen haar mond? Of ook haar ogen? Misschien ook de manier waarop ze haar haar draagt? ● Welke kleuren in de achtergrond zou u willen veranderen aan het schilderij?

Kunstkamer

Mauritshuis

We staan hier in een zogenaamde 'kunstkamer'. Een bij elkaar gefantaseerde collectie kunstwerken. En nu is het leuke: alle schilderijen bestaan echt. Zo ziet u helemaal rechts op de voorgrond *De geldwisselaar en zijn vrouw* van Quinten Massys uit het Louvre. Links boven de tafel hangt *De slag van de Amazonen* van Rubens en Brueghel de Oude, dat in de Alte Pinakothek in München te zien is. Zelfs de ruimte bestaat echt. De ronde koepelzaal in de achtergrond baseert Willem van Haecht op het woonhuis van Rubens in Antwerpen, dat op zijn beurt weer is geïnspireerd op het Pantheon in Rome.

Tussen al deze schilderijen vertelt Willem van Haecht een verhaal uit de klassieke oudheid. Kunstenaar Apelles maakt een portret van Campaspe, de minnares van Alexander de Grote. Tijdens het schilderen worden Apelles en Campaspe verliefd op elkaar. Wat nu? Gelukkig is hij zo'n goede kunstenaar dat Alexander de Grote het portret verkiest boven zijn minnares. Hij schenkt Campaspe aan Apelles.

Apelles schildert Campaspe, Willem van Haecht (1593-1637), olieverf op paneel, 1630, Mauritshuis

Vraag De kunstkamer staat erg vol, met schilderijen, mensen en beelden. Er staan ook twee hondjes op, kunt u die vinden?

TIP

U kunt al deze kleine schilderijen van dichtbij bekijken in het virtuele gigapixelmuseum van het Mauritshuis via mauritshuis.nl

Zonnebloemen,
Vincent van Gogh (1853-1890),
olieverf op doek, 1889,
Van Gogh Museum, Amsterdam
(Vincent van Gogh Stichting)

Vraag hoeveel
zonnebloemen
staan er eigenlijk
in de vaas?

Het antwoord op
deze vraag is zestien

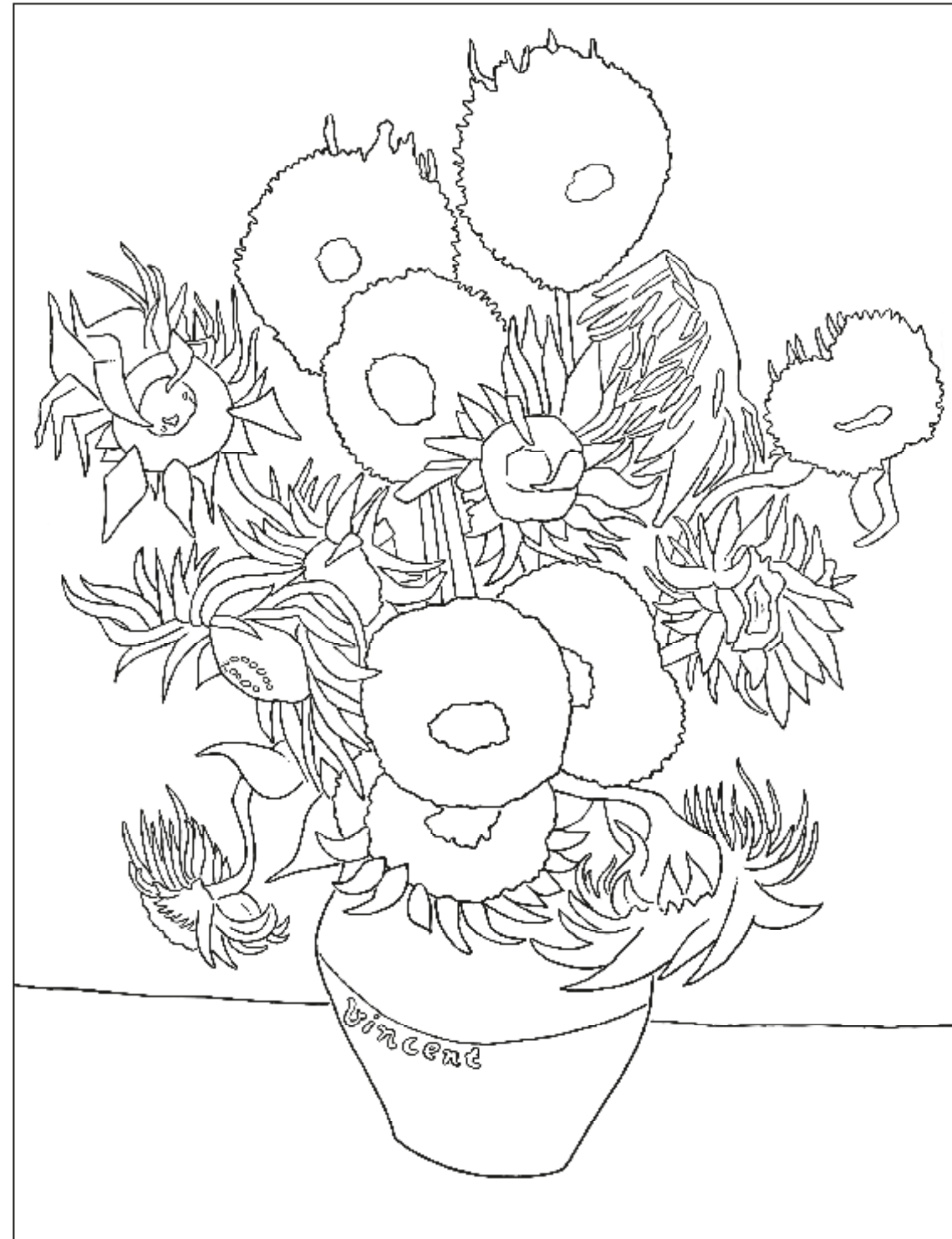
Van Goghs zonnebloemschilderijen waren
kleurexperimenten. De versie van het
Van Gogh Museum is in allemaal tinten geel.
Welke kleuren geeft u het?

Zonnebloemen

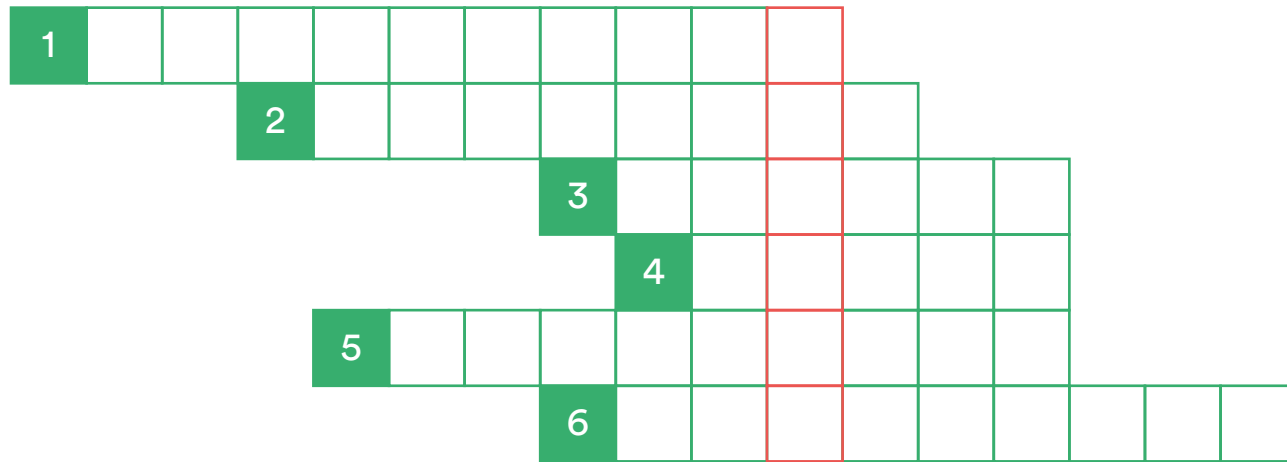
Van Gogh Museum

Vincent van Gogh maakte zijn zonnebloem-
schilderijen in Zuid-Frankrijk, in 1888 en 1889.
In totaal schilderde hij vijf grote doeken van
zonnebloemen in een vaas, met drie tinten
geel 'en anders niets'. Voor Van Gogh hadden
deze schilderijen speciale betekenis. Ze drukten
'dankbaarheid' uit, schreef hij.

Vincent wilde graag gezien worden als de schilder
van de zonnebloem. In de ogen van Van Goghs
collega's waren zonnebloemen misschien wat boers
en onelegant. Vincent vond dat juist interessant.
Vincent wist dat zijn zonnebloemschilderijen bij-
zonder waren. Anderen zagen dat ook. Toen hij was
overleden, brachten zijn vrienden zonnebloemen
mee naar zijn begrafenis. De zonnebloem was bij
Vincent gaan horen, precies zoals hij had gehoopt.

Filippine

Column

Groeten is gratis!

Laatst zat ik in de tram naar het kantoor van de Museum Plus Bus. Tegenover mij zaten een paar tieners met elkaar te praten.

Na enkele haltes stapten er een paar meisjes in. De jongeren kenden elkaar en begonnen een gesprek. Maar één van de meisjes liep iedereen voorbij en ging achterin de tram zitten. Ze negeerde het clubje, en dat bleef niet onopgemerkt. Achter een van de mondkapjes klonk het 'Groeten is gratis!'. Het zat deze jongen blijkbaar hoog, want hij herhaalde het een paar keer: 'Groeten is gratis!'

De titel van dit magazine is ook een groet, of eigenlijk een afscheidsgroet. Met 'Tot zo' of 'tot straks' kan je bedoelen 'tot over een paar minuten', maar ook tot over een paar weken. Tot zo! is een ideale groet als je niet weet hoelang het duurt tot je de ander weer ziet. Dat was voor ons ook de reden om deze groet als titel te kiezen voor ons magazine. Op het moment dat ik deze column schrijf weet ik niet wanneer we weer met onze gewone activiteiten – busreizen naar musea – kunnen gaan starten. Wat we wel kunnen doen is elkaar groeten, het is tenslotte gratis!

Elise van Schaik
Projectmedewerker Museum Plus Bus

1. Bloem waar Van Gogh bekend om staat
2. Kunstwerk gemaakt door Georges Seurat
3. Achternaam van schilder van zeegezichten
4. Achternaam van schilder van *Het ontbijt*
5. Een snelle onomkeerbare verandering
6. Kinder -of baby speelgoed

Lees de antwoorden op pagina 30

Samen genieten van een gezellige middag of avond uit?

Dat kan met Vier het Leven!

U wordt thuis opgehaald door een vrijwilliger en samen met andere Vier het Leven-gasten gaat u gezellig naar een bioscoop, theater of een museum bij u in de buurt. Samen uit, samen genieten!

Voor meer informatie en ons aanbod in uw regio: www.4hetleven.nl, tel. 035-5245156

Lezers-onderzoek

Dit is alweer de vierde editie van kunstmagazine Totzo!, uitgebracht door de Museum Plus Bus.

We zijn erg blij dat we de verhalen van zoveel verschillende kunstwerken met onze lezers hebben kunnen delen. We zijn erg benieuwd hoe u, de lezer, dit magazine ervaart. Daarom hebben we onderzoeksbureau Ruigrok NetPanel gevraagd om hier onderzoek naar te doen. Zij hebben samen met ons onderstaande vragen opgesteld. Zou u deze vragen willen invullen? Dat kan online via www.museumplusbus.nl/vragenlijst of door onderstaande vragen in te vullen, uit te knippen en naar ons op te sturen (zie adres onderaan de pagina). U helpt ons er ontzettend mee!

- Onder alle deelnemers verloten we kunstzinnige prijzen zoals truien, placemats, kaartensets en andere leuke dingen.
- We gaan uiteraard zorgvuldig met deze gegevens om en gebruiken het alleen voor dit onderzoek.
- Stuur uw antwoorden zo spoedig mogelijk in, uiterlijk voor 1 juni 2022.

Lezersonderzoek vragen:

Kruis het vakje van uw keuze aan en schrijf de antwoorden op de stippellijn

1. Heeft u iets geleerd door dit magazine? Bijvoorbeeld over kunst of cultuur? ☐ Ja ☐ Nee
2. Heeft u door dit magazine meer interesse in kunst of cultuur gekregen? ☐ Ja ☐ Nee
3. Heeft u een puzzel, vraag of opdracht beantwoord in dit magazine? ☐ Ja ☐ Nee
4. Zou u het blad ook lezen als er advertenties in staan? ☐ Ja ☐ Nee
5. Het magazine Totzo! komt nu twee keer per jaar uit. Zou u dit vaker willen ontvangen? ☐ Ja ☐ Nee
6. Welk rapportcijfer geeft u dit magazine?
7. Wat is uw leeftijd?

Wilt u meedoen met de winactie? Noteer dan hier uw telefoonnummer of e-mailadres, zodat wij u hiervan op de hoogte kunnen brengen:

.....

Wilt u liever niet in het magazine knippen? Dan kunt u ook op www.museumplusbus.nl/vragenlijst de vragen beantwoorden. Of stuur uw antwoorden naar:

Museum Plus Bus
Postbus 16737
1001 RE Amsterdam

We ontvangen alle antwoorden graag voor 1 juni 2022. Alvast heel erg bedankt!

Wandel met een uitdaging!

Lekker een frisse neus halen, dat doen we allemaal weleens. Fijn om even de deur uit te kunnen en te genieten van de wisselende seizoenen of een vogeltje dat voorbij komt. Maar soms kan een vast wandelrondje ook een beetje saai worden. Ga daarom de volgende keer met een uitdaging op pad!

Hoe werkt het?

Kies één van de volgende uitdagingen en maak uw eigen rondje. Met een uitdaging in uw hoofd ziet dezelfde straat er bij iedere wandeling toch weer anders uit!

14

Uitdagingen

- Let eens een keer op alle rode dingen die u tegenkomt. Denk aan rode plantenbakken, rode voordeuren, rode besjes aan een boom of misschien zelfs rode graffiti? U kunt natuurlijk bij uw volgende rondje een andere kleur kiezen.
- Tel hoeveel dieren u onderweg tegenkomt. Dit kunnen natuurlijk huisdieren zijn, maar misschien heeft iemand wel een beeldje van een kat in het raamkozijn staan, of hangt er ergens een verkeersbord met eendjes erop.
- Kijk eens hoeveel kunst u tegenkomt op uw route, want kunst hangt niet alleen in een museum, soms hangt het gewoon bij mensen aan de muur. Ook zijn er kunstwerken die in de buitenruimte te zien zijn, zoals een standbeeld, een monument of stoepkrijttekeningen van kinderen.
- Zelf maakten we een wandeling en hebben we alle (huis)nummers die we tegenkwamen op de foto gezet. Welke uitdaging gaat u aan?

Zelfportret

U gaat een zelfportret tekenen in één lijn. Let op: u mag het potlood niet van het papier halen!

Stappenplan:

1. Pak papier, een pen of potlood en een spiegeltje en ga rustig aan een tafel zitten.
2. Kijk goed naar uw gezicht. Waar zitten de ogen, hoe hoog de oren en kijk ook goed naar uw haar.
3. Teken maar! Zet uw pen op het papier en kijk in het spiegeltje. Vanaf nu mag u de pen niet meer van het papier halen.
4. Klaar? Bekijk de tekening. Lijkt het op u? Laat het portret ook eens aan een kennis of familielid zien. Wordt u herkend?

De antwoorden op de Filippine puzzel:
1. Zonnebloem, 2. LeChahut, 3. Mesdag,
4. Heyse, 5. Revolutie, 6. Rammelaar

Verskillende kunstwerken uit dit magazine zijn ook zichtbaar tijdens tentoonstellingen:

Zeeuws Museum – Dichterbij Jan Heyse
25 september 2021 – 6 juni 2022

Fries Museum – À la campagne
19 februari 2022 – 17 juli 2022

Joods Museum – Rammelaars!
Rammelaars! Rammelaars!
17 december 2021 – 6 juni 2022

Cobra Museum voor Moderne Kunst -
Wij kussen de aarde – Deense moderne kunst
1934-1948, te zien vanaf januari 2023

COBRA
MUSEUM
VOOR MODERNE
KUNST

De
Museum
Fabriek

Drents
MUSEUM

FRIES
MUSEUM

HET NOORDBRABANTS
MUSEUM

KUNSTMUSEUM
DEN HAAG

Kröller
Müller

joods
cultureel
kwartier

NEDERLANDS
OPENLUCHT
MUSEUM

Mh
Mauritshuis

Van
Gogh
Museum
Amsterdam

RIJKS MUSEUM

ZUIDERZEEMUSEUM

ZEEUWS
MUSEUM

Colofon
©2022
Museum Plus Bus
www.museumplusbus.nl

Facebook: @museumplusbus
Twitter: @museumplusbus
Instagram: @museumplusbus

Met teksten, beeld en medewerking van:
Cobra Museum voor Moderne Kunst,
De Museumfabriek, Drents Museum, Fries Museum,
Kunstmuseum Den Haag, Het Noordbrabants Museum,
Joods Museum, Kröller-Müller Museum, Mauritshuis,
Nederlands Openluchtmuseum, Rijksmuseum,
Van Gogh Museum, Zeeuws Museum,
Zuiderzeemuseum, en VriendenLoterij

Overige tekst en redactie:
Elise van Schaik
Sandra Boks

Ontwerp:
Studio Berry Slok

Fotografie en beeld:
Milagro Elstak, Maarten Kools
De Museum Plus Bus heeft niet alle fotografen en
geportretteerden kunnen achterhalen. Herkent
u zich als maker? Neem dan contact met ons op.

Partner:

VRIENDENLOTERIJ
- SINDS 1989 -

Wilt u meer informatie over het lenen van de tentoon-
stelling *Topstukken on Tour*? Neem dan contact op
Dieuwertje Tromp, coördinator van het projectbureau
van de Museum Plus Bus: info@museumplusbus.nl

De verspreiding van deze magazines doen vrijwilligers
van de Zonnebloem, Ouderenbonden, verzorgings-
huizen, Stichting Vier het Leven en vele anderen.
Mocht u hier geen interesse in hebben dan kunt
u dat aangeven bij uw bezorger.
Bent u enthousiast en nog niet uitgelezen? Dan kunt
u op de website van de Museum Plus Bus de vorige
edities van het magazine Totzo! vinden.
Kijk hiervoor op www.museumplusbus.nl

Met dank aan de deelnemers en vrijwilligers
van Zonnebloem Spaarndam voor hun toestemming
om de foto's te mogen publiceren.

Topstukken on Tour

Wij brengen replica's
van kunstwerken naar
de woonzorgcentra!

Kijk voor meer info op
topstukkenontour.nl

Cobra Museum voor Moderne Kunst
De Museumfabriek
Drents Museum
Fries Museum
Kunstmuseum Den Haag
Het Noordbrabants Museum
Joods Historisch Museum
Kröller-Müller Museum
Mauritshuis
Nederlands Openluchtmuseum
Rijksmuseum
Van Gogh Museum
Zeeuws Museum
Zuiderzeemuseum

Museum Plus Bus